

EGRELL

Institució per a l'Estudi, Gestió i Recuperació
dels Ecosistemes Lleidatans

www.egrell.org

**ELS OCELLS ESTÈPICS:
TRESOR NATURAL DE LA
PLANA DE LLEIDA**

ELS OCELLS ESTÈPICS: TRESOR NATURAL DE LA PLANA DE LLEIDA

Text: EGRELL / Fotos: Diversos autors /Fons Documental d'EGRELL

Els ambients estèpics els podem descriure com indrets plans, i amb una coberta vegetal herbàcia llenyosa de baixa alçada. A més, habitualment presenten períodes àrids perllongats. Per extensió també anomenem estepes aquells indrets, desarbrats, amb precipitació escassa i amb una agricultura extensiva de secà, activitat que ha anat moldejant el paisatge al llarg dels segles. Aquests ambients pròpis d'àmplis sectors de la Península Ibèrica tenen unes comunitats de flora i fauna prou singulars, fortament condicionades pels valors extrems del medi destacant-ne per la seva importància a nivell Europeu la vegetació, els invertebrats i sobretot els ocells. A Catalunya la gran majoria dels secans estèpics es localitzen a la Plana de Lleida, on encara queden unes 50.000 ha. d'interès per a la flora i la fauna estèpica.

Les principals espècies d'ocells estèpics que encara trobem a Catalunya són l'esparver cendrós (*Circus pygargus*), el xoriguer petit (*Falco naumanni*), el sisó (*Tetrax tetrax*), el torlit (*Burhinus oedicnemus*), la xurra (*Pterocles orientalis*), la ganga (*Pterocles alchata*), el gaig blau (*Coracias garrulus*), l'álosa becuda (*Chersophilus dupontii*), la calàndria (*Melanocorypha calandra*), la terrorola vulgar (*Calandrella brachydactyla*), la terrorola rogenca (*Calandrella rufesens*) i la trenca (*Lanius minor*). Malauradament, l'ocell més emblemàtic de les estepes ibèriques, el pioc salvatge (*Otis tarda*) va desaparèixer de les terres lleidatanes cap als anys 70 del segle passat, si bé actualment és un visitant ocasional.

Extingit el pioc salvatge és el seu parent, el sisó, una de les estrelles de l'avifauna estèpica lleidatana. Tot hi que en forta regressió, els prop de 700 mascles de la Plana de Lleida representen la totalitat de la població catalana i encara suposen una de les poblacions més importants del món, amb efectius comparables als de tota França o tota Itàlia, on aquest ocell rep un tracte "preferent" en les seves polítiques de conservació.

(COMENTARI FOTO: A les matinades dels mesos d'abril i maig, a trenc d'alba, els mascles de sisó, també anomenat grèvol o ànic de secà, realitzen espectaculars exhibicions nupcials per atraure les femelles)

Malgrat haver estat un dels rapinyaires més abundants, a finals del anys 80 només quedaven 2 parelles d'esparver cendrós a Catalunya. La causa d'aquesta dramàtica recessió la tingué el costum d'aquest rapinyaire de bastir el niu al mig dels sembrats, de manera que són sovint engollits per les collitadores amb els pollets i tot. El control i la vigilància per part dels guardes del Departament de Medi Ambient i la col·laboració dels pagesos, que deixen un sector al voltant del niu sense segar, ha permès la seva recuperació. Actualment a Catalunya hi ha unes 70 parelles d'esparver cendrós, 57 de les quals es troben als secans lleidatans.

(COMENTARI FOTO: Els mascles d'esparver cendrós passen llargues hores parats en petites talaies que els permeten dominar el seu territori. Mentrestant, enmig del sembrat ja crescut, la femella té cura del niu.)

Un altre rapinyaire genuí dels secans és el xoriguer petit. Aquest petit falcó, que no s'ha de confondre amb el xoriguer comú, es va extingir de Catalunya cap als anys 80. Un programa de reintroducció dut a terme per la Generalitat, ha permès la recolonització a alguns indrets de les estepes lleidatanes i d'altres punts de Catalunya. Fa el niu a forats

dels masos i edificacions del mig dels camps en colònies de varies parelles. De les aproximadament 70 parelles actuals de Catalunya, unes 50 es troben a Lleida .

(COMENTARI FOTO: Cada any, cap al mes de març arriben els xoriguers petits de l'Àfrica. Als forats de masos i corrals enmig dels secans treuran entre 2 i 4 polls abans de tornar a marxar a començaments de setembre. Per a seguir l'evolució de la població, els estudiosos els marquen amb anelles numerades que es poden llegir a distància).

La xurra és segurament un dels ocells més amenaçats de Catalunya. Tot i haver estat una espècie prou abundant a la plana lleidatana, actualment en queden menys de 15 parelles, arraconades als darrers guarets que encara queden en els sectors que li són favorables. La ganga, que com la xurra pertany a l'anomenada família dels pteròclits, amb unes 40-60 parelles té als secans d'Alfés-Castelldans l'1% de la seva població Europea.

(COMENTARI FOTO: Les xurres, al igual que les ganges o carranques, a l'estiu es desplacen cada dia varies km fins a les basses on s'assedeguen. Per dur aigua a les cries, els adults xopen les plomes del pit i d'aquesta manera la transporten fins al niu)

Als capvespres de la primavera i l'estiu l'estrident crit del torlit, que li ha donat el nom de samarlic o xirivic, ressona pels secans. Aquest ocell de potes llargues i aspecte més propi d'un ocell de maresma, ha deixat els patamolls per adaptar-se als secans. Al voltant de les 1.000 parelles lleidatanes de tòrlit representen el 3 % dels efectius europeus d'aquest ocell.

(COMENTARI FOTO: El gran ull groc del torlit denota costums crepusculars. Entre les mates dels erms i guarets els torlits fan un petit clot al terra on hi pondran dos ous. Els pollets són capaços de seguir als pares a les poques hores d'haver nascut)

El gaig blau és l'únic representant europeu d'una família d'acolorits ocells africans que cada any ens visita per a criar entre nosaltres. Els forats en vells troncs de centenàries oliveres o les cavitats en les parets de cabanes i masos serveixen per aixoplugar els seus nius. Per això és tant important per aquesta i altres espècies la conservació de construccions i arbres vells on pugui niar. A l'època de cria els mascles fan vols picats mentre emeten un sò semblant al d'un carrau, cosa que li ha valgut el nom castellà de "carraca". (COMENTARI FOTO: El gaig blau o gralla blava és una de les espècies més vellament acolorides de Catalunya. Els darrers censos estimen en tan sols 100 parells les que crien a Lleida, del total de XX parelles de gaig blau catalanes)

D'entre els ocells més menuts que crien als secans hi trobem les terreroles (o terredulles), les calàndries (o calànies) i la controvertida alosa becuda, tots ells ocells terratejans que d'any en any veuen com minva la seva població i la seva àrea de distribució. Però potser d'entre tots cal destacar la trenca, ocell escassíssim a tot Espanya, on les 14 parelles que crien als nostres secans representen el 75 % de la població espanyola.

(COMENTARI FOTO: La trenca és el capser més rar d'Espanya, per la qual cosa està catalogat com en perill d'extinció, Aquesta és una espècie que nia en arbres proper a guarets i erms de caire estèpic, com la timoneda d'Alfés, on té una de les seves principals àrees de caça)

Les poblacions lleidatanes d'ocells estèpics són de gran interès a nivell català i fins hi tot europeu o mundial. La importància ecològica d'aquestes espècies i els seus hàbitats

es inqüestionable: 18 espècies d'ocells dels secans lleidatans es troben dins la Directiva Europea per a la Conservació dels Ocells Silvestres com a espècies que requereixen mesures de protecció i que obliguen als països comunitaris on viuen a adoptar mesures de conservació concretes. Al Parc Nacional d'Aigüestortes, per posar un espai prou conegut, només hi ha 8 espècies amb aquest rang de protecció. A Catalunya, ocells com la xurra, la ganga, el sisó o l'alosa becuda viuen només als secans lleidatans. A més, la xurra, l'alosa becuda, la trenca i la terrorola rogenca tenen aquí un dels seus límits de distribució, i per tant, la desaparició de les poblacions lleidatanes ocasionaria una reducció de la seva àrea de distribució mundial. D'altres com el sisó, tot i la regressió en que es troba, encara mantenen a Lleida una de les principals poblacions del món. No obstant això, els ambients estèpics són els espais menys protegits de Catalunya. Així, malgrat que el 30% de les espècies d'ocells amenaçats a Catalunya viuen als secans estèpics lleidatans només 1% d'aquests espais estan inclosos al PEIN i no hi ha cap Parc Natural que protegeixi aquests paisatges i espècies amenaçades. És per això que la Fundació Natura i Egrell (Institució per a l'Estudi, Gestió i Recuperació dels Ecosistemes Lleidatans) estan duent a terme una campanya per a donar a conèixer els valors que amaguen els darrers secans estèpics de Catalunya i així poder-los conservar.

(Per a més informació: www.fundacionatura.org/estepes)

